# СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 265. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 12. падолиста, 1924. VOL. XXXII. No. 265. Jersey City, N. J., Wednesday, November 12, 1924. THREE CENTS


## Позивають у суд про обмеження морських зоружень.

ВАШИНҐТОН, 11. падолиста. — Один горожанин пізвав у суд секретаря (міністра) фльоти Вилбера за те, що видав приказ розібрати та затопити военний корабель „Вашинґтон", як се приказує межинародний договір про обмеження морських зоружень.

Федеральний суд визначив уже переслуханнє на слідуючу пятницю. На ньому має зявитися представник міністерства фльоти та доказати, що договір, на основі котрого він приказує затопити „Вашингтона", є згідний з конституцією Америки.

### НЕЗВИЧАЙНЕ ОЖИВЛЕННЯ ТОРГОВЛІ АКЦІЯМИ.

НЮ ЙОРК, 11. падолиста. — Від самих просто виборів торговля акціями незвичайно оживилася.

Богато акцій підійшло в ціні до небувалої ще висоти. Торговці працюють днями і ночами.

Се незвичайне оживлення всякі всяко оцінюють. Одні ворожать з нього оживленнє в промислі, другі побоюються, що по ньому наступить кріза.

### ЗБІЛЬШЕННЄ ЧИСЛА РОЗВОДІВ.

ВАШИНҐТОН, 11. падолиста. — Федеральне бюро статистики населення обчисляє, що в минувшому році розводи зростали скорше, як зростало число подруж.

В порівнанню з роком 1922. число подруж у 1923. зросло о 8 процент, а число розводів за той самий час о 11 процентів. Число подруж зменчилося в одному стейті Небрасці. . . .

### ДЕПОРТУЮТЬ АҐІТАТОРІВ „АЙ ДАБЛЮ - ДАБЛЮ".

СІЕТЕЛ, ВАШИНҐТОН, 10. падалиста. — Шериф повіту Скеґита зібрав коло 225 людий, яких він назвав аґітаторами Промислових Робітників Світа, спакував їх на тягаровий автомобіль та під збройною сторожею відставив їх до границі повіту. Він каже, що вони не давали перейти робітникам, які не годилися з їх страйком.

### ЩО ЗРОБИТИ З ВІДШКОДОВАННЄМ ЗА ВБИТТЯ КОНЗУЛЯ

ВАШИНҐТОН, 11. падолиста. — Американський уряд радить тепер над питанням, як зужити гроші, які перський уряд заплатить Америці титулом відшкодовання за шкоди, получені з вбиттем і похоронами американського конзуля Імбрі, що погиб у перській столиці Теґерані, вбитий товпою.

Американський уряд виставив рахунок на 110.000 долярів. Дехто радить, щоби сі гроші зужито на стипендії для перських студентів в Злучених Державах.

### СМЕРТЬ „КОРОЛЯ ПИВА" В ШИКАҐО.

ШИКАҐО, ИЛИНОЙС, 11. падолиста. — Трох зоружених людий напало нині на Дайона Обаніона, котрий держав тут склеп з цвітами, але на ділі займався „бутлеґерством" та вважався загально „королем пива", і шістьома вистрілами вбили його на місци. Напасники опісля вибігли на вулиці, всіли на готове авто та втекли. Поліція шукає за справниками. Вона догадується, що основою вбивства було пачкованнє напитків, і вона побоюється, що на одному „короли" не скінчиться.

### ПОЖАРИ ЛІСІВ ПОГАШЕНІ.

ОЛБАНІ, НЮ ЙОРК, 10.падолиста. — Пожари лісів в північнім стейті Ню Джерзі, в стейті Ню Йорку, та Коннекаті, які розгулялися були до небувалої сили, вже всі або погашені або взяті в карби. Уряд сподіється, що до кінця сього тижня не буде з них сліду.

### АМЕРИКАНСЬКІ КАТОЛИКИ ПРОТИ ЗЛУКИ ЦЕРКВИ Й ДЕРЖАВИ.

СТ. ЛУИС, МЕСУРЕ, 10. падолиста. — Римо-католицький епископ з Гелени, в стейті Монтана, говорив до католицького-жіноцтва, зібраного на річну конвенцію своеї орґанізації, проповідь про злуку держави й церкви.

Епископ заявив, що американські католики противляться такій злуці. Злука може бути добре лишень там, де край складається виключно з католиків, а не в Америці, де католики становлять лишень частину населення. В такім краю вони настоюють на свободу віроісповідання.

### ВИЯСНЕННЄ ТАЙНИ.

НЮ ЙОРК, 10. падолиста. — Пропаденнє 13-літного Ернеста Шера, для пошукування котрого вживано навіть літаків, уже вияснилося. Хлопчина погиб від кулі свого ровесника, коли його рушниця випалила припадково, як хлопці полювали на щурів. Хлопці збоялися страшного наслідку своеї осторого та сховали тіло. Коли, однак, побачили, що таєнне на нічо не здасться, вони зараз виявили цілу траґедію.

### ЗНОВА ПОЛІСМЕН ПОСТРІЛЮЄ НЕВИННУ ЛЮДИНУ.

НЮ ЙОРК, 11. падолиста. — Коло 7-ої години вечером хтось пострілив в черево Алойзія Тірні, як він спішив до зелізничого двірця, щоби поїхати домів на передмістю. Двох прохожих побачивши упавшого раненого, забрали його в авті до шпиталя. Ранений не знав, хто міг його пострілити. Він не має ніякого ворога в світі.

Повідомлена про випадок поліція стала робити слідство, і переконалася, що один з полісменів стрілив два рази до двох мущин, що стояли коло вистави склепу золотника. Його кулі видно попали в живіт невинному чоловікови. Поліція задержала свого полісмена для дальших допитів.

### СУДНИЙ ДЕНЬ І КОМУНІСТИ

Найбільше жидівське свято „Судний День" (День примирення") використали жидівські комуністи у Варшаві для антирелігійних комуністичних маніфестацій. Вони видали спеціяльну однодніівку, яку масово кольпортували по місті передусім біля синаґоґ.

### НАПАД НА „ КРЕСАХ"

Дня 8. 10. напало 14 осіб на двір Айсмонда в Малих Мрщеницях (на Волині). Вбили служницю забрали 12. тис. золотих порізали інвентар і спалили стирти сіна. В погоні зловлено одного з них.

### ПІД ОХОРОНОЮ ВІЙСЬКА.

На основі рішення польської ради міністрів нові „кресові" ґенерал ґубернатори мати муть постійну військову асисту, якої вживатимуть в міру... потреби. Військова асиста буде зложена з відповідної скількости військових відділів, приділених з поодиноких корпусів дотичного Д. О. К.. Сі відділи будуть вповні підлягати воєводі.

### УТЕЧА ЗАСУДЖЕНИХ.

Польські часописи доносять, що засуджені в недавному львівському процесі комуністи Ґрінберґ і Верфель, які по зложенню кавції відповідали з вільної стопи втекли зі Львова а може й з Польщі.

### НАПАД НА СИНАҐОҐУ У ВАРШАВІ.

Підчас святкування Судного дня у варшавській синаґозі при улиці брудновській напали на синаґоґу варшавські ученики і повибивали шиби, при чому поранили кілька Жидів.

### ПОЖЕЖА В РОСІЙСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ.

Московська „Правда" повідомляє, що пожежа знищила на днях частину пятого поверха Національної Бібліотеки в москві. При гашеню пожежі покалічилося кількох огневиків.

### ПЕДАҐОҐІЧНІ КУРСИ НА УКРАЇНІ.

З 128 педаґоґічних курсів в 1922 р. і 72 в 1923 р. на цей рік лишилося всього 60 курсів. Чилсо професорів на тих курсах майже не зменшилося проти попереднього року і виносить 856 осіб, натомість значнозменчилося число слухачів на 9.395, проти 11.000 в попередному році. Серед професорів педаґоґічних курсів є 532 Українців і 324 Росіян та инших. Серед слухачів минулого року було Українців 75 процент. Процент слухачів Росіян зменшився з 13 процент в минулому році на 5 процент в біжучому. По соціяльному становищу 58 процент слухачів курсів становлять селяне.

На робфаках (робітничих факультетах) є 830 учнів, з того Українців 46 процент, Росіян — 14 процент, Жидів — 34 пр. Члени Комуністичної Партії (б) України серед учнів становлять 21 проц., члени КСМ — 41 прц.

### ТЕРИТОРІЯЛЬНІ ЗМІНИ В ДОНБАСІ.

На підставі постанови ЦВК-ту СРСР. з вересня с. р. до Південно-Східної Области прилучено частини і Шахтинської і Таганроської округ, що входили в склад донецької ґубернії, а саме: з Шахтинської округи передаються райони: Шхати Вулиновський, Володимирський, Усть Білокалитвинський, Ленінський, Глубокинський, Олексіївський, та Сорокинського районів. Зі складу Таганрогської округи передаються райони: Федорівський, Миколаївський, Матієво-Курганський, Совєтінський частини Катеринського, Голодаївського та Амвросівського районів. Для фактичної здачі і прийому тих територій утворено паритетну комісіію.

### ДОВКОЛА ВБИЙСТВА ПРОФ. МАТВІЯСА.

Польський Консулят у Кошицях комунікує, що в Ужгороді арештовано Микиту Демитро (?)Степана Фрая (?) і Володимира Сорохтея (?), які призналися до вбийства проф. Матвіяса в Перемишлі. Арештовані в найблищих днях будуть відставлені до границь Польщі.

### ДОТЕПЕРІШНІ РЕЗУЛЬТАТИ УКРАЇНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ.

Харківські „Вісти" з дня 26. IX. подають, що на засіданню президії ЦКК. був заслуханий доклад комісії по перевірці українізації в державних установах. Установлено, що з 1749 співробітників і службовців Наркоматів (міністерств), ВУЦВК Раднаркому, Української Економ Ради і Держпляну українську мову знають всього 777 осіб або 43 прц.

Українізація діловодства проводиться не по всіх Наркоматах в достаточній мірі інтензивно. Наприклад в Наркомздорові переписка на українській мові становить лишень один прц.! Найбільші наслідки осягнуто в Наркомюсті, де апарат українізовано на 80 прц. Пересічно апарати Нараоматів українізовано на 47 процент.

Президія Ц. К. К. постановила продовжити термін роботи по українізації до 1. січня 1925 року, запропонувавши установам використати цей час на вивчення службовцями української мови. Запропоновано Наркомосвіті видати для цього відповідну літературу і мати догляд за літературою для вивчення мови.

На установи накладається обовязок не обмежуватися курсами, але звернути увагу на придбання літератури і підручників на українській мові для співробітників. Там де є співробітники, які вже вивчили українську мову, треба негайно приступити до переходу на українську мову в діловодстві, не чекаючи на повну українізацію установи.

По 1. січня 1925 року ЦКК. пропонує порушити питання про зміну службовців, які не знають української мови, такими, що знають.

Переведення в життя українізації покладається на відповідальних робітників установ. Культурно соціяльна інспекція має провіряти, як переводиться українізація.

**В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".**

## Британський премієр Болдвин про свою будучу політику.

ЛОНДОН, 10. падолиста. — Новий премієр Великої Британії Єтенлі Болдвин виголосив нині першу повиборчу політичну промову на приняттю в Ґілдголл.

У своїй промові він сказав, що консервативний кабінет стояти-ме за збереженнем мирових договорів.

Також заявився за пляном Доса і хвалив лондонську умову аліянтів з Німеччиною, яка на його думку буде корисна для Німеччини.

Болдвин висловився теж з признанием про політику французького премієра Ерріота у зносинах з Анґлією і зазначив, що буде його в сій політиці підпирати.

Вкінці заявився за домашньою консервативною політикою, додаючи, що у справах британської імперії буде відбувати конференції домініяльних представників.

### ВИБОРЧА АҐІТАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ.

БЕРЛІН, 10. падолиста. — Виборча аґітація в Німеччині розгорілась уже на добре. Важну ролю у виборах можуть відіграти женщини, котрі декуди мають більшість, як наприклад в Саксонії.

В Німеччині вибори пропорціональні. Одного посла вибирає 77,000 голосів.

(Вибори в Німеччині ще не відбулись. Одна депеша помилково подавала, що вибори 7. с. м.)

### ВИБОРИ В ЮГОСЛАВІЇ.

БІЛГОРОД, столиця Сербії, 10. падолиста. — Сербський король розпустив скупщину (парлямент) і назначив нові вибори на 8-ого лютого, 1925.

ТОКІО, столиця Японії, 10. падолиста. — Др. Шіґеру Кусама Кусама заявив нині, що він винайшов новий лік на тиф.

### ПОВСТАНІ В ЕСПАНІЇ.

ПАРИЖ, 9. падолиста. — З Франції перейшло до Еспанії кількасот зоружених повстанців, котрих вислав туди тайний еспанський революційний комітет до боротьби проти диктатури Пріма де Рівери.

В тутешніх поінформованих кругах говорять, що метою повстанців є також поваленне королівської власти в Еспанії, а установленне републиканського порядку, одначе провідники еспанського републиканського руху кажуть, що з повстанськими бандами не мають і не хотять мати нічого спільного.

### СПРАВА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРА.

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 20. жовтня. — Тутешне українське пресове бюро повідомляє, що друга конференція української еміґрації в Румунії постановила зорґанізувати ініціятивну ґрупу, котрій доручено виробити проєкт статута всеукраїнського національного центра і допровадити до делеґатського зїзду від всіх земель України для його утворення.

В ініціятивну ґрупу одноголосно обрані: Проф. К. Мацієвич, С. Дельвіґ та І. Гаврилюк. Кандидатами до них обрано: Дмитра Геродота та В. Трепке.

### СТРАЙК МАЄ ТЕЖ ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧІННЄ.

ВІДЕНЬ, 10. падолиста. — Австрійський зелізничний страйк, який вже триває четвертий день, має також політичне значінне.

Австрійське правительство не може підбільшити платні зелізничим робітникам, не переступивши приписів пляну Ліґи Народів, який стремить до привернення нормальних фінансових відносин в Автрії.

Ся підвишка, кажуть автрійські урядовці, зломила би теперішній буджет Австрії, а колиб його раз зломано, то був би початок і дальших зломань, а тоді нема надії на фінансове уздоровлення Австрії.

Такого стану хотять тутешні всенілиці, котрі аґітують за злукою Австрії з Німеччиною.

### ЗАЙПЕЛЬ ХОЧЕ ЗАПОРУК.

ВІДЕНЬ, 10. падолиста. — Уступивший канцлер Австрії др. Іґнац Зайпель заявив, що не прийме наново канцлерства, якщо політичні партії в парляменті не дадуть йому запорук, що не будуть набудуче переривати фінансової відбудови републики.

Інакше він оставляє правительство опозиції.

### ПОВСТАНЦІВ ЗЛОВИЛИ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 10. падолиста. — Еспанська влада зловила повстанців, які перейшли до Еспанії з Франції. Їх полонено і двох провідників розстріляно.

### БУНТ У ВІЙСКУ.

МАДРИД, 10. падолиста. — Серед війска в Барселоні вибух бунт. Влада посилає війско з других міст на здавленне бунту.

Кажуть, що король Альфонс XIII усуне диктатора Пріма де Ріверу, щоб успокоїти населенне, яке невдоволене з його диктатури.

### ҐАРІБАЛЬДІ ПРРОТИ МУССОЛІНІЯ.

РИМ, 10. падолиста. — Ґенерал Пеппіно Ґарібальді оголосив маніфест проти премієра і вожда фашистів Муссолінія, і визвав Муссолінія на поєдинок.

### КАЛЄНДАРНІ ЗМІНИ В РОСІЇ.

Президія центральної екзекутивної советської влади рішила, щоби день смерти Леніна, що припадає на 21. січня буде звичайним робучим днем. Ся переміна є у звязи (по новому календарі) з 9. січня 1905 року, коли робітники збунтувались під проводом Гапона. Нове свято буде в день 5. липня. В той день проголошено конституцію советської федерації.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: | | ПЕРЕДПЛАТА: | |
|---|---|---|---|
| Three cents a copy. | | Поодиноке число три центи. | |
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ .75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates: | | В Джерзи Сіті і Заграницею: | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $ 2.75 |

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Адм. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

# Ще одна нова „інтриґа" — тепер Морґанова.

„Український фашизм в Америці"... Вам не страшно читачу?

Таку Америку в Америці відкрив на шпальтах київського „Більшовика" (II. X. ч. 232) „таваріщ" С. Товмач (С. Толмачів-Піддубний, колишній російський есер, а тепер большевицький емісар у Відні?)

Не знаю, власне, чому бути фашистом неподобно, а, скажемо большевиком ні. Хіба тому лише, що фашизм, вигаданий колишнім соціялістом Мусоліні, підкорив „червону потвору", яка лагодилася вже була впястись в скрівавлене війною тіло Італії, і примусив її запобігати ласки визнання, але ще видер з підкупних рук большевицьких вигідні для своєї держави концесії на кошт нещасної України (каботажне пароплавство по ріках „юга России" і по Чорному морі).

Вчуваючи ще й досі на своїй гнучній перед европейськими капіталістами спині міцні буки італійських „чорних сорочок", комунізм, гукає пробі і в себе дома („недобитки інтелігенції української"), і в Галичині і навіть в Америці.

Хто-ж то занепокоїв московських диктаторів та їхніх помийників— Українців з компартії— аж у тій далекій Америці?

А се, читачу, ті страховища, КРОВІЮ ЯКИХ НАПОЄНО УКРАЇНСЬКУ ЗЕМЛИЦЮ ВІД СЯНУ ДО ХАРКОВА; ті, перед ким ми з Вами падаємо ниць, як перед героями, що ЗАСВІДЧИЛИ СВОЮ ЛЮБОВ І ВІДДАНІСТЬ ВІТЧИНІ ВЛАСНОЮ КРОВЮ, а не лукавими словами, та ВКРИЛИ РЯСНИМИ МОГИЛАМИ ШИРОКІ ПРОСТОРИЩА НАД ЖИТТЯ УЛЮБЛЕНОЇ НИМИ ВЕЛИКОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ,— СЕ УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ. Се вони сіллю в очах стали отим, вибачайте, Товмачам, яких московські кати поставили на сторожі відродження України з місією — за всяку ціну не допустити до сього. І треба сказати правду: льокаї варті своїх червоних панів щодо способів дискредитації всього, що може вийти на шкоду їхній зграї.

Памятаючи заповіт свого, тепер законсервованого у Москві, бога Іліча — „бреши на всі заставки, коли то на користь комунізмови і на шкоду його ворогам", помийники аж перериваються, щоб заслужити хоч пів дулі у московських владик.

Ось як, нпр., С. Товмач коротко переказує історію січового руху в Галичині, маючи очевидно, на увазі читачів, вирослих підчас революції й мало ознайомлених (за „політграмотою" ніколи!) з історією українського руху.

Він пише:

„Як відомо (?), „січовий" український рух у Галичині був тісно звязаний з іменем Вільгельма Габсбурга, якого монархічна Німеччина хотіла (?) зробити українським королем".

Далі:

„Революція на Сході Европи цілком розбила січову організацію. Проте, вершки її не втратили надії відновити січовий рух. Спробу відродити його зробили минулим літом українські монархісти аж в Америці".

Нагадавши далі про січовий зїзд та про відозву до молоді американських Українців та вилаявши мимохідь в останній спосіб пп. Назарука й Гриневецького, большевицький шпиг запевняє своїх читачів, що організацію січових стрільців творять в Америці для гамування збройною силою робітничих страйків, для тієї-ж самої послуги панам, банкирам, фармерам то-що; що „жовтоблакитні Січовики мають за собою доляри Морганів і компанії", і т. и. нісетниці.

„Нема чого говорити, — патетично вигукує запроданець, — що українське робітництво Америки нагадало сим панам, як вони вчили його рабства в Австрії (?), в гетьманській Україні (?), та вчать його (?!?!) в Польщі. Воно зрозуміло, що отамани радять українським робітникам і селянам вступати до польської армії (?!?!), щоб служити польському та українському (?) панови" і т. д.

Гадаєте, читачу, що се маячня божевільного, а не уривок із ґазетної статті?

Помиляєтесь: Товмач з цілком поважною міною товмачить усе те своїм читачам. Адже він чудесно знає, що жадна інша ґазета, крім большевицької, не попаде до рук його читачів, тому й бреше, навіть не червоніючи (заповіт Леніна!).

Слухайте-ж далі:

„Треба одначе визнати, що сучасні українські Січовики-фашисти мають все-ж не поганий нюх: вони розуміють, що наростають сили (?) міжнародньої революції і. спробувавши на власних спинах мітлу сієї(?!!) революції на Сході Европи, зарані пропонують (?!?!) свої сили американському капіталови, справжньому господареви імперіялістичного світу".

Ні, не можу стриматися, щоб не навести ще чудового кінця статті Товмача! Він пише:

„Одначе мати добрий нюх — ще не значить перемогти. Революційна ідеольоґія (?) також предбачає, але а(?!!)вона має за собою маси, а жовтоблакитні Січовики тільки доляри Морганів і компанії. А Морганам революція готує такуж долю, як і Скоропадським, Назарукам, Петрушевичам та иншим отаманам".

Підписано не Поприщін, і не Фердинанд VIII, король еспанський, а — С. Товмач.

Всі ми знаємо, що то за організація — Січові Стрільці, знаємо і про ідею, котрій вони служили, служать і служитимуть, і не большевицькій жабі докинути болотом до сонця їхньої ідеї, тому, як то кажуть, коментарі зайві.

І мене дивує лише одно, чого не договорено в „розумній" над міру статті московського шпига, а саме: як що справді отой Січовий отаман „Морган і компанія" загине в пожежі світової революції, роздмуханої на горе всім буржуям, Товмачем, то кого московська советська влада благати-ме, випрохуючи позику „на возстановленіе СССР" і для заплати Товмачам? Адже схоже на те, що Англійці, і навіть доброзичливий Еріо із своїми Французами, ні стерлінґів ні франків не дадуть і понюхати.

Боюсь, що і тут винуватими будуть українські Січові Стрільці в Америці, і Товмач упаде в нову гістерію та набалакає ще гіршого.

М. Джеря.

# ПОЛЬСЬКО-РУМУНСЬКО-СОВІТСЬКИЙ ВОДЕВІЛЬ

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Те, що діється на т. зв. кресах та на Дністрі, не має собі рівного в сучасній історії цивілізованих держав. Читаємо про оті всі наскоки якихось банд, про рабунки, про підпали, про мордування мирного населення бандитами і тими, хто воює проти бандитів; читаєш про ті ноти, протести, інтервю панів міністрів та комісарів, про запевнення одним одного в добрих почуттях та доброзичливости, а на другий день — про нові наскоки, нові рабунки, мордування то-що, — читаєш про се все і тільки думаєш: „Ну, й сусідів Пан Бог послав нещасній Україні! І за які тільки гріхи?" Польща, Румунія, Московщина... Та се-ж такий асортимент харцизтва, злодійства, дикунства, безличности і всяких інших таких прикмет, що чорт міліони постолів стоптав, поки зібрав докупи сих милих сусідів.

Московщині залежить на тім, щоб „на горе всем буржуям раздуть мировой пожар", але на дорозі до европейського пожару стоїть панська Польща й боярська Румунія, — отже треба роздмухати тую пожежу спочатку в Польщі та в Румунії, тим паче, що паливо для того вже давно приготоване Польщею на кресах, а Румунією в Бесарабії — нелюдським гнобленням українського населення. Московські большевики не були-б большевиками, коли-б не використали того горючого матеріялу, тих страшних протипольських і протирумунських настроїв, якими перенята людність українська на кресах та в Бесарабії.

І вони се роблять — але в який спосіб!

Вже давно всім відомо, що військова сила і озброєність большевизма по останньому слову військової техніки існує лише для того, щоб топити в крови всякі прояви активного протесту, селянського і робітничого, супроти совітської влади. Розпочати війну з кимбудь вони оберігаються, памятаючи з царського прикладу, до чого може довести війна. І пожежу кортить роздмухати, і боязко за власну шкіру, бо-ж ні робітницьким, ні селянським масам Есесесерії (СССР) стільки-ж інтересу в тій „всесвітній революції", скільки користи в тих розбійницьких „савєтах"; отже охочих наложити головами за жидівську криваву витівку знайдеться не богато; а коли примушувати до того, то можливо й таке, що багнети буде повернено не проти прислужників „капіталістичних акул", а супроти до смерти осточортілої совітської влади. Червоні московські бандити се добре зважили, тому поклали взяти польсько-румунський мур до Европи чисто розбійницьким способом.

На пограничній території СССР, яка (територія) межує з найбільш стероризованими польськими чи румунськими звірствами місцевостями, організується большевицько-бандитські ватаги, озброюєтхся їх, дається їм провід з офіцера чи комісаря і посилається за польський чи румунський кордон підняти „повстання". Не без того, щоб подекуди якась частина стероризованого своєю владою населення не прилучилася до „визводителів" і не помагала їм робити „повстанне", але всюди тее „повстанне" відбувалося так: комісар (звичайно, якийсь Жидок) збірає нашвидку мітінг і виступає з громовою промовою до селян, **а визволителі в сей час палять хати і рабують усе, що тільки можна забрати з собою.** Тим часом наближається польська чи румунська жандармерія або військо. **І комісар, і банда зникає назад,** на совітську територію, а польські чи румунські посіпаки **починають катувати і розстрілювати „повстанців",** себ-то здебільшого ні в чому неповинних і навіть обрабованих большевицькими наїздниками селян.

У культурних людей се зветься ганебною, непрощеною провокацією, а в комуністів, Поляків і Румунів — запалюванням всесвітньої революції та повстанням. Так чи инак, але вся се большевицька гра показує, що „робітничо-селянській владі" **цілком байдуже, яка доля спітнає спровокованих ними робітників і селян Польщі та Румунії.** Ім досить, що зроблено переполох, налякано польський та румунський уряди, а що кровю та слізьми залято буде залишені ними згарища се-ж дурниця для тих, хто вигублює в себе людські душі міліонами!..

Але найцікавійше у всій сій кривавій історії большевицьких наскоків те, що ні для Польщі, ні для Румунії не є таємницею, де й хто саме творить тії розбійницькі ватаги.

Як же вони, сі „великі" держави, що хизуються своїми арміями, реагують на тії большевицькі „жарти"? Чи можна уявити собі щось таке в державах Західної Европи? Та коли-б якась із них на протязі кількох місяців спробувала чинити подібні річи, то знялася-б така завірюха, від якої застогнала-б уся Европа. Чому? А тому, що кожда із західно-европейських держав почуває свою гідність і не дозволить зневажити себе.

Не те з Польщею і Румунією. Пан міністр Скржинскі і доміне міністр Дука, правда, посилають товаришу Чічеріну протестуючі ноти, з котрих той просто кпить; але на питанне про відносини з совітами роблять приємну ухмилку і запевняють, що відносини ті — добросусідські, а всі оті большевицько-бандитські наскоки — просто непорозуміння.

Звідки-ж така мягкість і ласкавість до розбишакуватого сусіда, коли в инших обставинах така річ загрожувала-б збройним конфліктом? Причини далеко шукати не треба. Вся вона полягає **в тій державній психольоґії, яка утворилася і в Поляків і в Румунів наслідком загарбання чужих земель з чужим і ворожим державі населенням.** Чує кіт, чиє сало зїв, то вже мовчить і боїться. Адже большевики будують свої сподіванки на пролом польсько-румунського муру на змаганнях до визволення з-під Польщі Українців-Галичан, Буковинців та Бесарабців, **а ні Полякам, ні Румунам н евипадає лишній раз згадувати перед усім світом про сих поневолених.** Відповісти большевикам на їхні наскоки так, як належить державам, свідомим своєї гідности, — се-ж річ вельми небезпечна, бо немає жадного сумніву, що підчас війни симпатії населення і Галичини і Буковини, і Бесарабії справді будуть куди завгодно, тільки не в бік ляцьких та румунських гнобителів, тому і наслідки війни з кимбудь вельми проблематичні: може статись, що і **„велика" Польща і „велика" Румунія опиняться по війні в своїх етнографічних межах,** та ще при тій ізольованости, в якій вони тепер перебувають.

Отже виходить, яке їхало, таке й здибало. І СССР, себ-то Московщина, і Польща, і Румунія, — **кожда з сих хижацьких держав боїться свого населення,** тому й грають перед світом свій кривавий водевіль, що зветься „добросусідські відносини". А нещасне українське населення захлинається в крови й сльозах, проклинаючи своїх гнобителів і катів та чекаючи нетерпляче недалекої загибелі всіх сих потвор між культурними державами.

М. Джеря.

## УКРАЇНКИ!

Доньки України,
З козацького роду!
Мати наша у кайданах;
Добудьмо свободу!

До роботи любі сестри
За вітчину й волю,
Ой, бо мати Україна
В смутку, тузі, болю.

Заспіваєм тоді пісню
Козачу, соколю,
Як визволим козаченька
З кайданів на волю.

За вітчину любі сестри,
Присягнім, подбаймо,
Що місяця лиш по кводру
Всі як одна даймо.

Алентавн, Па. Марія Луців.

## НА КРЕСАХ.

Кресами Поляки здавна називали свої східні границі, себ-то землі загарбані від Білорусинів та Українців, головно українські землі, що мали це велике щастя попасти під крила драпіжливого польського орла, отже Східну Галичину, Волинь, Холмщину і т. д. В тім розумінню ціла половина польської держави, це креси.

На кресах ніколи не було спокою. За небішки річі посполитої і тепер. Перше на кресах добували собі слави всілякі Чарнецкі, а тепер ріжні Ґломбінські, Грабскі, Галери і другі Грабовскі. Перше там бунтувалося неспокійне козацтво, тепер так звані „діверзийні банди".

Що це за диво ті „діверзийні банди", ніяк з польських газет не вгадаєш. Раз це повстанці, то знов большевицькі агенти зі своїми розбишацькими ватагами, котрі не дають спокою миролюбивій і Богу духа винній речі посполитій польській. Тих діверзантів околюють, розбивають, виловлюють і вони знов звідкись беруться, де не постій, там вони і вродяться. Поляки впевнюють цілий світ, що діверзанти, це прямо большевицькі формації, яких Москва шле на Польщу, щоб заколочувати спокійне сустеське життя польської і большевицької держави, імперіялістів чорних і червоних.

Польща робить усьо можливе, щоб „кресам" забезпечити життя, посилає ріжних Ридзів Сміґлих з випробованими в хоробрости полками, іменує ґенералів воєводами, подвоює і поширює сторожу граничну, а двори і фільварки горять, а поліціянти кудись діваються, жандарі йдуть пильнувати ладу і спокою на другім, невидімим нам світі.

Дещо світла вносить в тую темну містерію комунікат польського клюбу Української Соціял-Демократичної Партії, в котрім між иншими читаємо: „Посольский Клюб Української Соціял-Демократичної Партії є змушений констатувати, що стихійний збройний рух українського селянства на так званих кресах, є виключним результатом короткозорої соціяльно і національно невиносимої політики польського правительства".

На жаль цей комунікат в „Ділі" безпощадно понищено олівцем польського цензора, хоч „Жечь Посполіта" видрукувала його в цілости, а „Слово Польске" своїм традиційним звичаєм додало ще й поліційне пояснення, накликаючи прокураторію, котра, мовляв, мабуть не доглянула в нім злочину проти держави.

Але навіть з тої частини комунікату, що лишився в „Ділі" по цензорській операції видно, що так званий діверзийний рух на кресах, це прямо початок повстання білоруського, а в головній мірі українського селянства, котре не може довше стерпіти польського угніту, зневаги і наруги, польських податків, арештів, жандармів, польського посягання по українську мову, школу, навіть церкву, одним словом, котрому досить уже тих благодатий, що сиплються з пушки польської Пандори.

Полякам ніяково признатися перед світом, що їх горожани ни бунтуються і тому спихають вони всю вину на большевиків, кажуть, що це большевики формують діверзийні банди на своїй території і пускають їх на польські „креси", щоби спровокувати війну. Замісць усунути причину невдоволення, зміняючи теперішний до неба о пімсту взиваючий режим, Поляки дурять світ і страшать Европу большевиками, щоби добути від неї нові позички на латання своїх діравих кишень, щоби „край" прямо залити своїм військом та ще успішніше вести осадництво і військову кольонізацію українських земель.

В берлінській „Rote Fahne" з 8. жовтня читаємо: „В найблищих днях іде до Парижа польський міністер війни, Сікорскі, щоб заключити новий воєнний договір між Польщею і Францією.

Потребу цього договору викликали події на східних кресах, котрі останніми днями значно погіршилися. Непевність зросла до тої міри, що залізниці курсують там під охороною панцирних поїздів. Граничну сторожу скріплено до сили пятьох бриґад, з 30 баталіонами піхоти, 30 ескадрами кавалерії, з власною інтендантурою і окремим штабом. „Жолд" тому війську піднесено о 50% і підчинено його міністрови справ внутрішних".

„Rote Fahne" питається, що за добро везуть польські прошаки (Bettelstudenten) Сікорскі і Галлер до границь Росії, коли для тих транспортів їм треба аж охорони панцирних поїздів, як серед війни?... Відповідь легка. Везуть вони нові кайдани на руки й ноги поневоленого українського народу, а може й нову війну на сході Европи, щоб при допомозі своєї протекторки, Франції, загарбити під свою дурну а жорстоку владу ще якісь нові землі, — їм сниться Київ, польські стовпи в Українськім Дніпро і Золоті Ворота, вони хочуть мати свій новий „щербец".

Болеслав Хоробрий буцімто вищербив свій меч вдаряючи о київські ворота, Сікорскі може вищербити зуби.

Н. М.

# ТРЕТИЙ КОНҐРЕС ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ

**що відбувся в Филяделфії, Па., дня 28. жовтня 1924 року.**

(Продовжене)

(10)

Предсідатель Конґресу отвирає дискусію над політичним рефератом, дра Луки Мишуги.

**Др Осип Назарук:**

Обєднаннє Укр.Орґ. в Америці — Обєднаннє Українських Орґанізацій в Америці, се найвисша інституція, яку сотворила українська думка на сім страшенно тяжкім і розбитім еміґраційнім ґрунті. Як людина складається з тіла й духа, так і ся інституція мала дві складові части: фінансову й політичну. Виконала вона в обидвох областях усе, що суспільність дала її змогу виконати. А та змога була невелика в обох областях. Праця й вислід її в тих обох областях тісно звязана з собою. Від висоти її в одній области залежить висота у другій. Придивімся тій духовій области, бо від неї залежить матеріяльна.

„Обєднаннє" було вдивлене у старий край, хоч не спускало уваги із ґрунту, на якім працювало. У старім краю — хаос, який зрештою буває у всіх народів по таким страшнім нещастю, як утрата своєї державности. Я хотівби вказати на спробу виходу із того хаосу, на підготовки до тої спроби.

Стан фактичний тепер такий: Велика битва за українську державу в першій її части програна. Вороги добивають ранених наших — на всій українській землі. Мущин винищують, дітей вязнять, жінок за волосся витягають з церков, се вони шукають останньої потіхи в горю. Школи падуть. Культурні товариства падуть, або — хирлявіють у страшній нужді. Народ стогне під ляцькими бичами окупантів. Ріжниця в положенню українського народу між Польщею й Москвою тільки та, що Польща чейже не вспіла викликати між нами яничарства, а Москва вспіла, бо ділала на традиційній основі нашого москвофільства, скріпивши його котнюховими обіцянками, абсолютно нездійснимими тими методами, яких уживає Москва на нашій землі. Ті партії наші, що долучили в своє нутро вплив тих нездійснимих котнюхових „ідеалів", дійшли до повного розкладу. Їх робота має і буде мати аж до їх смерти 4 фази: 1. Рев взаїмної лайки і ніби „патріотичного" галасовання. 2. Коли сей рев знудиться і обридне, настане крик: „Не даймося! Тримаймося" 3. По сім довгім крику роблять якийсь „комітет", котрий довго „радить". 4. Комітет ухвалює „резолюцію" — з якої ніхто не вдоволений. І знов зачинається рев—і знов іде се 4-кратне ніби „народолюбне" галасованнє. Енерґія ужита на таку „політику", цілком безцільна. А тимчасом окупанти торощать кости нації, руйнують основу нації. Вже до землі зрубали ті кости, а наш наглопальний орґанізм до сеї пори не має голови. Бож годі назвати „головою," того круговороту ріжних ґруп, котрий в 4 фазах кричить літами. Він з болю кричить. Можна зрозуміти сей біль, але треба зрозуміти і се, що крик той нічого не упорядкує, ніякого висліду ні помочі не дасть.

Ви тут зібрані — представники орґанізацій, котрі — хоч у тяжких відносинах, але все таки на свободі. Тому ви можете заважити дуже на тім, щоб дати товчок до успокоєння того безцільного зуживаня енерґії, щоби очистити шлях національної думки від забобонів, які навіть при цілком змінених і пригожих для нас обставинах не дадуть нам змоги побудувати своєї держави. Тут не ходить о „накидуваннє" думки еміґрації старому краєви. Тут діло в тім, що робили всі еміґрації всіх націй поневолених: у приготованню публичної опінії на всякий випадок. Бо коли та опінія буде дальше кормлена тільки тим, чим досі, — ми ніколи не вийдемо із хаосу. Велика спроба насильного перетворення відносин економічних і суспільних у Росії й на Великій Україні після всякої правдоподібности добігає кінця: ся перша спроба на таку міру й таку глибину показується не до переведення. Коли під страшним натиском економічних обставин не видержать там нерви останків ідеалістів революції большевицької, коли їх залле все противне їм, — пічнеться відворот, який був по всіх революціях без виїмку. Той відворот докотиться до того, до чого докотився кождий такий відворот: до единовластя.

Воно не буде вже таке, яке було до революції, але в перших часах може нам, як нації, так датися в знаки, що навіть окупаційну власть теперішної червоної Москви згадуватимемо, як оглядну владу бодай що до наших культурних змагань. З поворотом царату в Росії доля наша, як нації буде не тяжша! Се видно по просто звірячім шовінізмі, який будиться саме в ріжних російських демократичних напрямках: вони будуть прямо переслідуватися в в ненависти до української нації, тої здобичі, яка вже показала охоту висмикнутися їм з рук. На ту страшну переломову пору мусимо мати приготовану опінію народу. Як? Уявім собі, що большевизм упав. Що тоді наступилоб що мусілоб наступити на Україні, коли не буде підготована думка народу? Від сторони Польщі рушиться Петлюра знов з польською допомогою, на Україні повстануть сотки атаманів найріжніщих „напрямків" з ріжними приріжними „гаслами" і „кличами". „Бий Ляхів", „громи Жидів" „ріж Москалів" і т. д. А всі ті гасла скінчаться у практиці на биттю, громленню і різанню тих отаманів між собою, на виниценню нашої землі та — на ще одній окупації нас сусідами.

Отож ходить о те, щоб уже тепер ствердити, наскільки вивітрила розвальна „ідеольоґія" між нашим народом. Ходить о те, чи на випадок упадку большевизму й страшного повороту русского народу, котрий може захотіти удавати також „леґального" володаря України,— а не виступить публична опінія нашого народу проти своєї гетьманської влади в імя того хаосу „ідеольоґій" який досі був у нас. Річ ясна, що заразби ми не годні опертися з тим хаосом усяких вже руїною „випробуваних" соціялізацій. Річ ясна, що супроти русского царату, який може прийти, про що виразно говорять і пишуть в Европі (звертаю тут увагу на виводи чеського професора університету Славіка!), — можна боротися тільки гетьманом. Отож треба знати, чи знов не вибухне в нас той танець хорих думок партійних, на основі котрих навіть члени діячів кричали: „Як нема такої України, якої хоче програма моєї партії, то не хочу ніякої України!" Бо коли се знов наступилоби, тоді шкода й думати про можливість опору найстрашнійшій окупації, яка нас жде. Ходить о те, чи провідники наші й народ наш бачить те, що в Европі є й такі королівства, як данське, шведське, анґлійське, де за згодою короля стоять при владі найлівіщі партії та пробують без знищення краю зміряти до того, до чого нерозважні люде думають та змагають — зі страшним розливом крови: до зміни й нового упорядковання життя народів.

Не розумно булоб думати, що се фантазія в горю нашім. Бо жиємо в часі, в якім нема взагалі фантазій. Якби хто тому 10 літ сказав, був у Москві показуючи на Кремель: „Тут сидітимуть незабаром Жиди"! — чи бувби його казав увязнити найгірший ґенерал-ґубернатор Москви? Напевно — ні. Бо уважавби його божевільним фантастом. І якже можна уважати фантазією нпр. поворот царату, коли нема ні одного випадку в цілій історії Европи й Азії, щоб по революції не вернула стара влада. Вернула вона в Англії по кровавій революції в 17 століттю, вернула у Франції по великій революції, вернула в Австрії по 1848 р., вертала 23 рази по страшних револіціях в новій історії Китаю. Може вернути і в Росії. Се чує загал. Се видно з голосів учених та з прочуття народу. Тут чули ви зміст богатьох депеш і писем приватних, відчитаних на сім зїзді з ріжних сторін Америки й Канади. Ті письма звертають увагу Конґресу на сю дуже важну справу. Тут зібраний вибір нашого народу з цілої Америки: Маємо обовязок сказати: „Говоріть, про се, вискажіть свою думку отверто!"

Нерозумно булоб кидати в маси аґітацію за новою „партією" чи новою ідеольоґією. Бо нації очевидно підносьться муравлиною орґанізаційною працею, не сваркою над новими „ідеольоґіями:".

Та тут діло не в „нових" ідеольоґіях. Всі вони — старі, як світ, хоч у нових формах виступають. Діло в тім чи вже притверезилася думка нації зі страшного хаосу, чи нація може стати в пору проти окупаційного русского царату при своїй формі гетьманату, якого зміст може бути й такий, як у Данії й такий, як в Англії.

Ніякої резолюції не кладу. Хочу знати опінію Вашу. Як уявляєте собі на випадок повороту царату в Росії боротьбу за нашу соборну державу? Чи уважаєте ще можливим поворот Грушевського, Винниченка, Петлюри, Петрушевича, чи очікуєте в тім випадку ратунку від влади Раковського, Махна, Ангела, Зеленого? Чи думаєте, що ще раз і ще раз требаб валити свій гетьманат? Скажіть се, зверніть увагу на своє нутро й нехай думка Ваша стане незалежна від реву, який гремить уже довгі літа! Бо коли думка ваша не стане незалежна від того реву, — то й земля ваша і нарід ваш неможуть стати незалежні!

(Дальше буде)

# ПІДКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

(Продовженнє).

III.

Офіціяльне обчислення людности 1921 р. подає на Підкарпатській Україні 320.000 Українців, 102.298 Мадярів, 82.124 Жидів, 53.515 Москалів (москвофілів), 19.289 Чеховловаків, 13.816 Румунів, 7.721 Німців, 1.205 инших народностий. На сю мішану суспільність було 1921 р. 519 руських (українських) шкіл, 115 мадярських, 32 словацьких, 7 румунських і 6 німецьких. Одначе число „руських шкіл треба брати обережно, бо учителями в частині є люди, які ведуть руські школи далі в мадярській мові не з переконання, але силою привички і інерції з браку підручників. Галичан учителів є поверх пів сотні і там ведеться школа на зразок галицьких шкіл в місцевій мові.

В школі заведено по думці статуту викладовою матірню мову, значить: українську з відтінями всяких льокальних говорів. Анкета язикознавців, скликана 15. червня 1921 р., заявилася за українською мовою на основі Лучкая і зміною правопису з давнього етимольоґічного на більш фонетичний. Але проти тої реформи піднявся голос „Учительської Ради", скликаної 5. серпня с. р. Вона рішила увести граматику місцевої мови, не української, ані „москальської", не на основі Лучкая, а на основі „русской" граматики Сабова в перерібці автохтонної комісії під проводом др. Ґідора Стрипського. Ту нехіть до уведення літературної мови належить пояснювати консерватизмом учительства, що мусіло би вчитися або української або великоруської літератури, а до сього не має воно охоти, а боїться конкуренції „зайдів".

В більщих містах є горожанські школи. Середнє шкільництво не стоїть так ясно що до мови. Ґімназій є чотири. В Ужгороді клясична повна ґімназія, обсаджена майже самими місцевими, послугується „язичієм", в Мукачеві повна реальна ґімназія, ведена москвофілами, послугується великоруською мовою, а [illegible] обсаджена Галичанами і Чехами (тепер до V. кл. 150 учен.), малоруською, себто українською мовою. Крім них отвирається у вересні с. р. нова реальна ґімназія в Густі, мова її залежить від людий, якими буде обсаджена. При кождій ґімназії є мадярські паралельки (знесені тільки в Ужгороді від першої кляси 1921/2 р.). Та крім них є офіціяльно признана мадярська повна ґімназія в Берегсасі, де на 400 учеників було 50% Жидів.

Учительських семінарій є дві мужеські, а дві жіночі: в Ужгороді карпаторуські, в Мукачеві „русскі". З початком року засновано ще три торговельні школи: в Ужгороді, Мукачеві і Севлюші.

На школу ложиться з боку правительства великі фонди, бо всюди уладжено на державний кошт інтернати, де мешкає майже вся руська молодіж за малою доплатою.

Коштом держави з рамени Шкільного реферату уладжено підчас ферій доповняючі учительські курси в Ужгороді, господарські курси в Мукачеві, та співацькі курси по ріжних містах. На слідуючі чотири роки висилає Шкільний реферат на кошт держави десять учителів з Підкарпатської України на университет до Праги. Він приготовляє і видає в Празі підручники для руської мови сперше для низших кляс, призначені для ґімназій і видільних шкіл разом.

Взагалі Шкільний Реферат під проводом референта Пешека не жалує фондів для піднесення освіти і культури нашого народу. Брак одначе державної семинарії в народнім дусі, що виховала би як найскорше нових учителів. Тільки свідомі народні учителі можуть піднести культуру і освіту сільського народу найскорше і найпевніше.

**Василь Пачовський.**

(Конець буде).

# ДОПИСІ.

## НЮ ЙОРК.

### Віче для допомоги „Рідній Школі".

Заходом Ліги Американських Горожан Українського Походження в Ню Йорку відбулося в неділю, дня 19. жовтня, в великій салі Народного Дому всенародне віче для збірки Рідній Школі в старому краю так званого дару осінного листка.

З рамени Ліги горожан вічем проводив гр. П. Сокальчук, секретарював гр. М. Гузар, реферували гр. О. Ревюк, гр. С. Дембіцкі та гр. Ф. Матлай.

Отвираючи віче короткою промовою, гр. П. Сокальчук вказав на вагу історичної хвилі та на важкий і критичний час. Українська земля окупована Росією, Польщею, Румунією, а український загал в Америці на причуд мало інтересується положеннєм українського народа в старому краю. Зібралися ми нині на віче в справі допомоги Рідній Школі, і не можна сказати, щоби українські громадяни наспіли на се віче так, як на се заслугує справа. Не бачимо на зборах навіть тих, які все говорять про любов свою велику до українського народа. Коли Україна пишалася на короткий час серед свобідних народів світа, тоді вони сиділи в перших рядах, перші посягали руки в кишені по жертву. Коли Українці опинилися без держави, тоді вони перші покинули Україну, викручуючися всякими нібито політичними й приватними викрутами.

Гр. Омелян Ревюк завізвав уперед зібраних, щоби ніколи не дивувалися тому, коли в годину народного занепаду на народнє віче або на яку другу народну роботу не збереться тільки народа, як було збиралося в хвилі підойму, побіди й тріюмфу. Не треба теж кидати на наш народ каменем, що мовляв наш народ один у цілому світі такий байдужний до своєї громадської справи, що покидає її в хвилі тяжких переходів, бо кождий народ у світі так поступає. Кожда народна трагедія відстрашує богато людий, і від народної роботи відпадає тоді богато людий, які колись в хвилі побіди показувалися твердими, як криця. У кождому війску підчас розгрому починається загальна утеча. Серед утечі лишень горстка людий думає за те, якби втікаючим додати відваги й надії, якби їх назад зібрати у карні відділи, якби їх задержати та наклонити поставитися до ворога чолом, а не плечима. Серед утікаючої армії все найдеться тисячі мудрагелів, які „знають" про зраду сього або онтого ґенерала, які порадять покарати сього або онтого провідника смертю за зраду; які зложать вину на злі пляни та покажуть, якби то вони були добре зробили; словом, серед кождої втікаючої армії є богато людий, які в своїм страху втікають і хочуть втікати і не хочуть думати про відворот та боротьбу, які лишень хочуть задурити своє сумлінне киданнем обвинувачень на всякого другого, а не на себе самого.

Так воно є з утікаючою армією, і так воно й буває з усяким народом, що програв велику справу. Тоді серед нього случаються дезерції тисячами. Явні хруні се ще найменче лихо. І їх все найменче. Богато більше є тих хитрих тайних хрунів, котрі частенько й самі не знають, що вони хруні. Се ті слабодухи, що потратили надію у власні сили українського народа та радять йому опиратися на московський народ та маскують своє слабодуша ідеєю про один великий руський народ. Се ті слабодухи, що, хоча признають відрубність українського народа, не вірують у його силу та спускаються на московську ласку, закриваючи своє слабодушша під маскою інтернаціоналізму та комунізму. Се ті слабодухи, що не вірують у побіду народа й не хочуть уже брати участи в боротьбі народа проти його ворогів, але свою слабу волю закривають перед другими і собою якимись великими ідеями, засадами, принципами. Вони часто диктують українському народови, що політика його має йти сюди а сюди, та що як народ не згодиться вести політики так, як йому приказано, то вони, сі найбільші борці й патріоти, від народа відцураються, поки він не навернеться на правдиву дорогу.

Взяти приміром справу шкіл. Поляки йдуть на їх знищення вперто й послідовно. Вони йдуть до сеї цілі явно, нічого не скриваючи.

Завелася нерівна боротьба. Український народ в ній слабший. Він просить допомоги всіх Українців у ворожій окупації, на іміґрації, европейській і американській. Як відгукується народ на сей заклик? Так, як відгукується розбитий народ. Богато є зневірених. Не один руками махнув та пішов служити ворогам. Та таких явних хрунів не богато. Богато більше й хрунить, навіть хрунити не має відваги. Вони засланяються великими ідеями. Одні кажуть, що вони будуть помагати народним приватним школам аж тоді, як там будуть учити по московськи. Другі кажуть, що вони будуть помагати аж тоді, як там будуть учити Карла Маркса по комуністичному розумінню. Треті кажуть, що аж тоді, як зі шкіл викинуть попів та спровадять Франка і Драгоманова на вчителів. Четверті (далеко-видючі) кажуть: „Пощо піддержувати школи, коли їх Поляки й так скоро замкнуть?". Ще инчі кажуть, що дадуть на українські народні школи, як будуть учити ремесла в школі, а другі обіцюють дати все, що мають, на народні школи, коли на українських університетах не будуть учити на адвокатів. Кождий з тих патріотів запевнює, що він любить свій народ, що він готов дати послідну сорочку на народнусправу, коби лишень народ згодився приняти ті умови, які вони народови диктують. І є люди, які сих усіх народних спасителів трактують як справдішних народолюбців; забувають, що їх всі сі домагання до здійснення неможливі, що коли здійсниться одно, то буде нездійснених десять других, і зараз вирине нових двайцять домагань на місце кождого одного сповненого; що ціль усіх тих домагань лише одна: щоби не робити нічого для народа, а себе оправдати перед власною й чужою совістю за своє злочинне неробство.

У справі народної приватної школи допомагає тепер не велика горсточка людий. Се люди, яких не здеморалізував розгром. Які не втратили віри в потребу праці помимо програної. Яких погром лишень засталив до дальшої праці. Серед старого покоління таких людий може й небогато. Зате до сих нечисленних, нездеморалізованих старих людий прилучується тепер численне підростаюче молоде поколінне. З Галичини доходять уже вістки про те, що боротьба за рідну школу переходить уже в зовсім нові площини. В боротьбі починає там брати участь сама шкільна молодіж. Уже маємо вістки про польські суди над українською дітворою. Шести-літні діти ставали на суді за те, що вони побивалися за наукою рідної школи та протестували проти навчання польського патріотизму. Отсе є ті здорові кадри, які вже формуються серед утечі та хруніяди. Се то звено, коло котрого мусить зібратися та морально сильно частина українського громадянства, яка готова за всяку ціну боротися за рідну школу на українській землі. Українська іміґрація має обовязок піддержати се здорово звено та дати йому можність як найскорше самим виодовищем своєї боротьби уздоровити хорі души слабодушних любителів ріжних „засад". Чим більше жертв попливе з Америки для піддержання сеї боротьби, тим скорше прийде загальне уздоровлення, тим скорше розведеться боротьба, в котрій український народ не буде відбиватися останками сил, але буде йти на ворога на здобуттє того, що досі вже страчено.

По промові референта заряджено збірку на „Рідну Школу" (про сю збірку вже писалося в „Свободі", і про неї буде згадка у звіті Обєднання). Тут предсідатель повідомив збори, що другий реферат, який мав виголосити гр. Мишуга, відпав, бо комітет віча, стараючися зменчити кошти віча, у послідній хвилі повідомив референта, щоби не приїздив, а удилив слова гр. Степанови Дембицькому. Сей у ярких словах змалював дику зависть з якої люди, які себе патріотами величають, дивляться на роботу других, якої вони самі не годні зробити.

Бесідник закликав зібраних, щоби вони не дивилися на тих, які ніякої роботи не роблять, а лишень кричать. Нам треба дивитися на українську дітвору, яка там в старому краю починає нерівну боротьбу зі сильним ворогом. Не дивімся на слабодухів, які, побачивши ворога, скавулять та починають жертися, щоби на ворога не йти. Ми лишім їх, най вони жеруться межи собою, а ми самі ідім до бою, до піддержання тих, які стоять у бою, видержують ворожі напади, кождого дня й години. Як ми не будемо дивитися на тих, що місто ставати з нами проти ворога, взялися віщати на нас, то ми своєю працею доведемо до того, що колись і вони зі стидом потягнуться за нами, і бючися в груди за свою кириню, станутъ з нами плече об плече. Не стидайтеся збирати жертв, не стидайтеся жебрати, бо ми простягаємо руки не для себе, а для народа, для борців за народну справу. Не перериваймо праці, але працюймо, збираймо жертви, поки не встане Вільна Соборна Україна.

Гр. Ф. Матлай показав на замітний факт. Ось у старому краю, серед страшної нужди, серед повоєнного голоду й холоду, народ старається довести до того, щоби кождий Українець давав на поміч Рідній Школі два-три відсотки свого приходу і давав сю поміч постійно. Коли таке діється в старому краю, то чи на нас, українських іміґрантів, не лежить обовязок піти їх слідами?

Бесідник предкладає зборам резолюцію, в котрій зібрані на вічу не тільки зобовязуються платити на Рідну Школу один процент своїх загальних приходів кождого місяця, але накладають на себе ще й сей обовязок, що коли самі платимо, то спонукаємо ще й других і в той спосіб звяжемо українську іміґрацію в один ланцюх помочи Рідній Школі, яка має так довго тревати, поки український народ не стане господарем на своїй землі.

Цю резолюцію зараз віддано під голосованнє і її принято одноголосно.

Щоби поміч Рідній Школі могла бути видатнійша, голова Ліги пригадав зібраним про старання дістати від місцевих властий дозволу на уряджения „українського дня" в Ню Йорку. Ліга Горожан просить другі товариства в Ню Йорку порушити сю справу на своїх зборах та порозумітися з Лігою.

На сьому предсідатель замкнув віча, а присутні відспівали „Ще не вмерла Україна".

**Михайло Гузар,** секр. віча.

### Осінний листок з Ню Йорку на Рідну Школу.

Ліга Американських Горожан Українського Походження в Ню Йорку пересилає ,дар осінного листка' 'на Рідну Школу. Разом з цим пересилається спис жертводавців.

Віче з дня 19. жовтня — збірка: зложили по 2 долярн: В. Ярич. В. Бучинський, О. Ревюк, І. Федун, І. Приймак, О. Довганюк, і М. Тарнавський. —Юліян Шкляр 1.50. — По 1 долярови зложили: Д. Гупало, І. Дусановський, О.Кобрин, В.Конкульовський, М. Притула, П. Редчук, Ф. Матлай. С. Дембіцький, О. Денека, М. Шурик, Н. Добрянський, О. Різник, М. Гаврилів, В.. Дроботій, Н. Закалюжин, Д. Маланчин, М. Каришин, Н. Кулик, Я. Гаврилко, С. Гиса, М. Возняк, Д. Федорчук, А. Притула, Н. Джурин, М. Яцишин, М. Гандзюк, П. Гончарик, Т. Маселко, І. Гриник, А. Драґінда, І. Жерай, Н. Паньків, М. Давидів, Д. Левицький, І. Лоєвич, Н. Тураш, Л. Миронюк, О. Баляс, А. Куцик, — Даниїл Оруч, чи Опир? — І. Бугера, М. Гузар, П. Мартинюк, Н. Мороз, К. Третяк, С. Піщак і А. П.., О. Продів 75 ц. — По 50 ц. зложили: Н. Боровій, Е. Божемський, Ф. Стефанів, І. Бабинець, Н. Полужевич, С. Кметь, І. Мартинець і П. Р... Т.Ш. 35 ц. — По 25 ц. зложили: Гр. Попик, А. Вовк, С. Янешкевич і К. Ярналець.— Решта безіменно. Разом зложили 69.45 дол.

Збірка в церкві тогож самого дня 17. 86, під церквою 12.72. Попередна 3 разова 69.50. С. Купчак 50 ц., з виграви годинника на пікніку 11. 70, — разом загальний дар 181. 73 ц.

Розходи: саля на віче 55 дол., оголошення 4 дол., летючки 4. 50, цвіти 3 рази 9 дол,. прочі одного дол., разом видатки 33. 50 цнт.

Загальна сума до висилки на Рідну Школу виносить 148 дол. Разом з цим пересилається Народний Податок, котрий зложили: Н. Герман 4. дол., Н. Джурин, А. Куцик, П. Гончарик, Ф. Матлай і П. Сокальчук по 3 дол., І. Приймак 1.50, С. Гиса 1.25, І. Грегорщук 1.00 і М. Надурак 25 ц., — разом 23 дол.

| | |
|---|---|
| Загально Р. Школа.. | $148.23 |
| Народний Податок .. | 23.00 |

В залученню пересилається чек на суму 171 дол., 23. цнт.

Всім жертводавцям, як рівнож і тим дівчаткам школярям, що занималися збіркою та не жалували труду сердечне „Спаси-Біг" в імени сиріт та борців нашого народу — рівнож народна прилюдна подяка тим, що зобовязалися платити на Рідну Школу по одному долярови місячно, а це: М. Гандзюк, О. Кобрин, І. Дусановський, та І. Гупало. — Сотна подяка всім тим, що рівнож зобовязалися платити один процент зі свого зарібку що місячно, чим наслідувати будуть жертволюбивих братів Рідного Краю. Віримо, що наколи зобовязування свої виконувати мемо як слід, то з певністю діждемось своєї держави.

**Ліґа Амер. Горож. в Ню Йорку.**

За виділ: П. Сокальчук голова, А. Куцик, кас., М. Гузар і Д. Галичин секр.

## ДЕСЛОДЖ, МО.

### Осторожно!

В нашій околици увихаються ріжні аґенти; одні продають якісь лоти, а другі заманюють до якоїсь асекурації, яка буцімто дає $14.00 тижнево на випадок слабости, а крім того задармо лікаря, шпиталь, медицину, операцію і т. п. Ті аґенти говорять дуже масненько, але кожний повинен знати, що бизнесу ніхто не провадить для здоровля або приємности. За відповідний товар треба відповідно заплатити, а дуже часто наші люди платять за такі лоти, які є на богнах і до такої „асекурації", яка є тільки на папери або в уяві аґента. Ретельне підприємство є те, яке полягає на докладнім обчисленню та про яке знають усі люди. Всілякі покутні „бизнеси", які обіцюють дуже богато за малу вплату, є нічим иншим, як обманством. Длятого нехай стережуться наші люди перед аґентами таких „компаній", про які не мають цілком певних відомостий. А вжеж кожний Українець добре знає, якою певною, сильною і безпечною орґанізацією є наш У. Н. Союз. Міліоновий маєток цеї нашої інституції, ясні звіти із її господарки і це, що У. Н. С. є під контролею членів, як рівнож під контролею американського уряду, усьо це дає як найпевнійшу запоруку кожному членови. Не шукаймо чужих богів, не шукаймо чужих інституцій, коли маємо свою власну, українську.

Українці й Українки з Деслодж, Ст. Франсоа і Ледвуд! Якраз тепер У. Н. Союз обходить трийцятилітний ювилей свого існування і як ювилейний дар дає змогу всіх Українцям вступити задармо до орґанізації. Зголосіться проте до нашого відділу 50, який відбуває мітинги кожної другої неділі по першім. Не забудьте взяти своїх дітий з собою!

Приступайте усі, коли трапляється добра нагода! В чужих асекураціях ви не маєте ніякого голосу, а в У. Н. Союзі ви самі, як члени, розпоряджаєте орґанізацією, як вважаєте за відповідне.

Приставайте чимскорше, бо хто знає, коли вже така друга способність для вас трафиться.

**Член відділу 50.**

## ПОДЯКА.

Отсим складаю щиру подяку через Свободу нашій орґанізації У. Н. Союзови за уділеннє мені запомоги в каліцтві в сумі $50.00. Закликаю людий, щоби вступали в члени У. Н. Союза, бо своя орґанізація ще найліпше помагає в нещастю.

З поважанием

**Мих. Муцяківський.**

**ВИХОВУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ НА СПІВВЛАСНИКІВ НАЙБІЛЬШОЇ СВОЄ-РІДНОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ. ЗАПИШІТЬ ЇХ ДО У. Н. СОЮЗА СЕЙЧАС.**

## ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

**„Большевицький Щур",** Норт Филаделфія: Дуже добре підписалисьте себе. З погляду „щура" маєте цілковиту правду. Вдача у щурів така, щоби гризти, щонебудь під зуби підпаде. Коли замкнути щурів окреме і не дати їм нічого грезти, то вони позагризають оден другого. Ми надіємось, що такасама доля жде і більшевицьких щурів, якщо еще передтим народні маси не вибють їх до посліднього хвоста.

**„Син України, віри православної", Скрентон, Па.:** Обєднанне не робить ніякої ріжниці, якої віри хто з Українців є. Д. Тимо.іїв, б. член українського уряду, є Придніпрянець і православної віри, а проте одноголосно зістав вибраний до уряду „Обєднання". „Обєднанне" бажає, щоби як найбільше придніпрянських Українців належало до нього.

**СМЕРТЬ І НЕЩАСТЯ НЕ ТРАТЯТЬ НАГОДИ. НЕ ТРАТЬТЕ І ВИ. ОБЕЗПЕЧІТЬСЯ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС.**

### НАЙЛІПШИЙ СПОСІБ.

Щоби заяці, крілики, щурі і инші звірята, не обгризали овочевих дерев, подає „Ссіенсе пур тоут". Взяти мішанину рибячого трану й глини , й виманчувати нею пні ще з долини на пів — 1 метра в гору. Так дерево є зовсім забезпечене перед висше згаданими звірятами. Але треба потягати дерева цією „фарбою" в погідні дні.